Andmekaitsealane mõjuhinnang

Sissejuhatus

Andmekaitsealase mõjuhinnangu (edaspidi mõjuhinnang) esemeks on andmesubjektide isikuandmete töötlemine uuringu "Leibkonna abivajaduse andmebaaside-põhise hindamise võimalikkus toimetulekutoetuse ja tervishoiu omaosaluskoormuse näidete alusel" (edaspidi uuring) läbiviimiseks vastavalt uuringu alusdokumentatsioonile (lisa 2). Mõjuhinnangu koostamise eesmärgiks on tuvastada uuringu käigus isikuandmete töötlemisega kaasnevad võimalikud ohud andmesubjektidele ning leida proportsionaalsed meetmed ohtude ja riskide maandamiseks.

Sotsiaalministeeriumi tellitud uuringu „Leibkonna abivajaduse andmebaaside-põhise hindamise võimalikkus toimetulekutoetuse ja tervishoiu omaosaluskoormuse näidete alusel" eesmärk on välja selgitada, kas, millises ulatuses ja millistel tingimustel on võimalik olemasolevate andmekogude põhjal proaktiivselt määratleda leibkonna abivajadust. Uuringus hinnatakse selle lähenemise usaldusväärsust, minimaalset vajalikku andmekoosseisu, andmete kättesaadavust ja kvaliteeti ning õiguslikke ja andmekaitselisi piiranguid. Tulemuste rakendatavust analüüsitakse toimetulekutoetuse (TTT) ja tervishoiu omaosaluskoormuse arvestamise näidetel.

Uuring on jaotatud viieks uurimisülesandeks (UÜ):

1. leibkonna defineerimine ja leibkonna andmete kättesaadavus (I UÜ);
2. leibkonna majandusliku toimetuleku välja selgitamine ja selle tarbeks andmete kättesaadavus (II UÜ);
3. tervishoiu omaosaluskoormuse piir (III UÜ);
4. õiguslikud sh andmekaitsealased väljakutsed ja lahendused (etapi elluviimine toimub järjepidevalt paralleelselt eelnevate etappidega) (IV UÜ);
5. tuleviku lahenduste ettepanekud toimetulekutoetuse ja tervishoiu omaosaluskoormuse sihitamise näidetel (V UÜ).

Andmekasutamise vaatest on läbivaks põhimõtteks andmete minimaalne kasutus sh on aktsepteeritav, et uuringu tulemusel selgub, et siiski täies ulatuses ei ole võimalik andmepõhist määratlust teha. Nt on nii I UÜ kui II UÜ oodatavate tulemuste seas lähteülesanne, et muude hulgas on välja selgitatud:

1. milline on minimaalne andmekoosseis leibkonna koosseisu ja leibkonna majandusliku toimetuleku määramiseks, sh millised andmed on vajalikud, millised tarbetud või asendatavad ning milline on aktsepteeritav veamäär;
2. kas ja mis ulatuses saab leibkonna koosseisu ja leibkonna majandusliku toimetuleku määrata automaatselt olemasolevate andmekogude (sh registrite) põhjal, milliseid andmeid tuleb koguda inimeselt endalt ning millised andmed jäävad kättesaamatuks.

Minimaalse andmekoosseisu väljaselgitamine eeldab erinevate andmeallikate ja tunnuste kombinatsioonide empiirilist võrdlemist. Enne analüüsi ei ole võimalik piisava kindlusega otsustada, millised tunnused annavad leibkonna koosseisu ja majandusliku toimetuleku hindamiseks vajalikku teavet, millised dubleerivad teisi tunnuseid ning millistest saab loobuda ilma hinnangu usaldusväärsust oluliselt vähendamata. Seetõttu võib meetodite väljatöötamiseks ja valideerimiseks vajalik andmekoosseis olla laiem kui koosseis, mis osutub vajalikuks võimalikus tulevases rakenduslahenduses. Ka uurimiseks kasutatavate andmete vajadus peab olema seotud konkreetse uurimisküsimusega: iga täiendava andmeallika või tunnuse puhul hinnatakse, millist seost, andmekvaliteedi probleemi või alternatiivset hindamisviisi selle abil kontrollitakse.
Analüüsi tulemuste põhjal täpsustatakse andmekoosseisu järk-järgult ning järgnevates analüüsides kasutatakse üksnes vastava uurimisülesande täitmiseks vajalikke andmeid. Seejuures võib minimaalne koosseis sõltuda kasutusotstarbest: leibkonna määratlemiseks, majandusliku toimetuleku hindamiseks ja tervishoiu omaosaluskoormuse analüüsimiseks ei pruugi olla vajalikud samad tunnused. Näiteks tervishoiu omaosaluskulude andmeid kasutatakse omaosaluskoormuse ja selle võimalike piirmäärade analüüsimiseks, kuid nende kasutamine ei tulene iseenesest leibkonna määratlemise või toimetulekutoetuse analüüsi vajadusest. Seega ei tähenda uuringu jaoks taotletavate andmete kogukoosseis, et kõiki andmeid ühendatakse või kasutatakse läbivalt kõigis uurimisülesannetes.

Kui valitud andmekoosseis ei võimalda mõnele uurimisküsimusele piisava usaldusväärsusega vastata, analüüsitakse puudujäägi põhjust ning kaalutakse alternatiivseid tunnuseid, hindamismeetodeid või inimese enda esitatava teabe vajadust.

Uuringu lõpuks klassifitseeritakse vajalikud andmed vähemalt nelja kategooriasse:

a) olemas ja ligipääsetavad (piisava kvaliteediga),

b) olemas, kuid ligipääs puudub või on õiguslikult piiratud,

c) kogutakse, kuid kvaliteet on ebapiisav (nt ebatäielik, vananenud, vastuoluline),

d) ei koguta, vajab asendustunnuseid või inimese panust.

Iga kategooria puhul oodatakse soovitusi edasisteks sammudeks (avatavad muudatused, asendused, loobumised).

Välja selgitatud leibkonna võimalikku tuvastamist ja leibkonna majandusliku toimetuleku kasutamise võimalikkust abivajaduse hindamiseks katsetatakse TTT ja tervishoiu omaosaluskoormuse näidete peal. TTT on üks vähestest vajaduspõhistest riiklikest toetustest, lisaks on tegu keerulise toetusskeemiga, seega on see väga hea näide, mille põhjal katsetada andmepõhise abivajaduse hindamise rakendamise võimalikkust ning selle põhjal välja tuua andmepõhise abivajaduse hindamise võimalikud tugevused, nõrkused, võimalused ja ohud. Kuna riiklikult suundutakse sotsiaal- ja tervishoiuvaldkondade suurema integreerimise suunas, siis on oluline katsetada kas ja mil moel sobiks väljaselgitatud abivajaduse hindamise põhimõtteid rakendada ka tervishoius.

Toimetulekutoetus (TTT) on viimane turvavõrk puuduses elavatele leibkondadele. TTT taotlemisel esitab taotleja igakuiselt kohalikule omavalitsusele (KOV-ile) suurel hulgal andmeid oma leibkonna liikmete, nende staatuse, sissetulekute ning kulude kohta. Arenguseire Keskuse hinnangul on potentsiaalseid TTT saajaid oluliselt enam, kui toetust reaalset taotleb. Korduv taotlemine ning igakordne ulatusliku info esitamine KOVidele on taotlejate hinnangul koormav, stressirohke ja ka alandav . ESU 2024. aasta andmetele tuginedes on taotlemise määr 44,1% . Samuti asetsevad paljud leibkonnad toimetulekupiiri ümbruses ning väiksedki muudatused toetuse, sh eluasemekulude arvestuses võivad oluliselt mõjutada saajate arvu. TTT määramine on oma olemuselt kompleksne, kuna eeldab kogu leibkonna tulude ja eluasemekulude arvestamist. Kuigi leibkonnaliikmete staatuse ning tulude andmed on registrites, peavad taotlejad esitama

dubleerivaid andmeid ja pangakonto väljavõtteid. Samas on suure hulga dokumentide ja andmete kontrollimise tõttu menetlus koormav ka KOV-idele .

Eestis kasutatakse juba praegu toimetulekutoetuse (TTT) saamise andmeid suurema hambaravihüvitise rakendamiseks, kuid tervishoiu omaosaluspoliitika ei arvesta tervikuna inimese või leibkonna majanduslikku toimetulekut ega eri tervishoiuteenuste omaosaluse kumuleerumist. Ravimite puhul on kasutusel täiendav ravimihüvitis, mille raames arvestatakse inimese ravimitele tehtud kulutusi kumulatiivselt, kuid sarnast tervishoiuteenuste ülest omaosaluse ülempiiri ei rakendata. Seetõttu võivad suure tervishoiuteenuste vajaduse ja väikese sissetulekuga inimeste ning leibkondade omaosaluskulud kujuneda üle jõu käivaks ja takistada vajalike teenuste kasutamist. Uuringus hinnatakse võimalusi tuvastada majanduslikult haavatavaid sihtrühmi senisest täpsemalt ning rakendada neile väiksemat omaosalust või summaarset omaosaluse ülempiiri, arvestades eri tervishoiuteenuste, sealhulgas retseptiravimite, hambaravi ja visiiditasudega seotud kulusid.

Eesmärk on muuta abi pakkumine kasutajakesksemaks, läbipaistvamaks ja võimaluse korral proaktiivsemaks. Uuringus hinnatakse, millistes olukordades ja milliste piirangutega saab registripõhine teave seda toetada. Võimalikke kasutusviise võrreldakse V uurimisülesande raames.

I UÜ-s analüüsitakse milline on minimaalne andmete koosseis leibkonna välja selgitamiseks; analüüsitakse kas ja millises ulatuses saab leibkonna koosseisu välja selgitada andmekogude põhjal, arvestades mh leibkonna koosseisudega mitme elukoha puhul, kärgperede jm keerulisemate olukordade puhul; milliseid andmeid on jätkuvalt vaja lisada manuaalselt ning kuidas saab neid edastada väikseima koormusega. Analüüsis määratletakse ja valideeritakse leibkond ning klassifitseeritakse vajalikud andmeallikad ja andmeväljad. Leibkonna defineerimise ja selle andmepõhise tuvastamise võimaluste ning piirangute analüüs on aluseks uuringu järgmistele analüüsidele.

Esialgse nägemuse ja taotletava andmekoosseisu alusel analüüsitakse kahte leibkonna määratlemise võimalust: a) leibkond määratletakse minimaalse andmekoosseisu põhjal ehk aadressipõhiselt ning b) ühises elukohas elavate üksteise suhtes ülalpidamiskohustusega isikute

leibkonnad. Analüüsi tulemusena võidakse võimalike lahendustena esitada ka teisi alternatiive. Analüüsi läbiviimiseks koostatakse varasemate uuringute, Statistikaameti konsultatsioonide jm alusel parameetrite kirjeldus, mis saab aluseks juhtumitel kui eri registrid annavad vastuseks erinevad elukohad ühele ja samale isikule (nt lähtume rahvastikuregistri viimasest elukoha registreeringust jne). Ühtlasi on analüüsi raames eesmärgiks välja tuuagi võimalikud kitsaskohad või piirangud, mis ühe või teise andmeallika kasutamisel ilmnevad ning pakutakse järkjärgulisi lahendusi (vt V UÜ).

II UÜ-s analüüsitakse milline on minimaalne andmete koosseis, et välja selgitada leibkonna majanduslik toimetulek TTT regulatsiooni alusel. Analüüsitakse TTT digitaliseerimise ja automatiseerimise võimalusi, sh leibkonna tulude, varade ja eluasemekulude arvestamist ning võimalusi tuvastada majanduslik toimetulek registriandmete alusel. Samuti analüüsitakse TTT eluasemekulude piirmäärade süsteemi ajakohastamise võimalusi piirkondlike ebavõrdsuste vähendamiseks.

III UÜ-s analüüsitakse, kas I ja II uurimisülesandes välja töötatud leibkonna majandusliku toimetuleku hindamise metoodikat saab kasutada tervishoiu omaosaluse kujundamisel või on vajalik alternatiivne metoodika. Hinnatakse eri tervishoiuteenuste omaosaluskulude isikupõhise kumuleerimise võimalusi ning modelleeritakse erinevaid omaosaluse piirmäärasid ja nende mõju eelkõige suure tervishoiuteenuste vajaduse ja väikese sissetulekuga inimestele ning leibkondadele. Seejuures kasutatakse eelnevate uurimisülesannete tulemusel välja selgitatud minimaalset vajalikku teavet majanduslikult haavatavate sihtrühmade tuvastamiseks, ilma et raviarvete andmetega oleks vaja siduda kõiki leibkonna- ja sissetulekuandmeid.

IV UÜ raames kaardistatakse andmekaitsealased riskid, nende maandamise võimalused ja vajalikud õiguslikud muudatused. Samuti analüüsitakse vaiete esitamise ja andmete läbipaistvuse küsimusi. Õiguslike ja andmekaitseliste aspektide analüüs on uuringus läbiv.

V UÜ eesmärk on analüüsida vähemalt kahte stsenaariumi nii TTT kui ka tervishoius omaosaluse süsteemi arendamiseks ning teha soovitusi terviklahenduste loomiseks. Ainult tarkvaralahendusest ei piisa kaitset vajava isiku jaoks tervikliku väärtuse loomiseks, mistõttu toome koos infosüsteemi

arhitektuuriga välja ka tulevase infosüsteemi organisatoorsed aspektid ja ressursivajadused, hõlmates turvalisuse tagamist, jätkusuutlikku käitamist kui ka püsiva arenduse perspektiivi.

V UÜ välja pakutavatele lahendustele lähenetakse järkjärguliselt ning eristatakse kolme võimalikku automatiseerituse suunda:

I suund – digiteeritud teenus: Toetuse määramiseks vajalikud andmed on kättesaadavad registritest, taotlus täidetakse võimalikult suures ulatuses automaatselt ning andmete olemasolul toimub hüvitise määramine samuti automaatselt. Vajaduse korral saab taotleja andmeid täiendada. II suund – proaktiivne teenus: Riik teeb aktiivseid jõupingutusi, et jõuda potentsiaalsete toetuse saajateni ja pakkuda teenust proaktiivselt. Mitme täisealise liikmega leibkonnas võib aga olla mitu õigustatud isikut, mistõttu ei saa riik alati automaatselt otsustada, kellele toetus määrata. TTT vajadus võib tekkida väljaspool riigi teenuseid (nt õnnetusjuhtumi, peresuhete halvenemine tõttu). Seetõttu võib vajadus jääda riigile alguses teadmata ning ilmneda alles mõne sündmuse- või muu teenusprotsessi käigus.

III suund – personaliseeritud teenus: Koos TTT-ga pakutakse ka teisi asjakohaseid teenuseid või teavet abivõimaluste kohta, millele inimene või leibkond võib kvalifitseeruda. Teenuste ring võib ulatuda KOVide sotsiaalteenustest ja toiduabist kuni tööturu-, haridus- ja tervishoiuteenusteni.

Teenuste personaliseerimine ei tähenda üksnes suuremat digiteeritust ja sissetulekute arvestamist teenuste saamisel, vaid ka teenuste võimalikku ümberdisainimist. Uuringu tulemused aitavad hinnata, millised muudatused teenuste korralduses oleksid andmepõhise abivajaduse hindamise rakendamiseks vajalikud. Uuring on aluseks võimalikele järgmistele detailsematele analüüsidele toetuste ja teenuste digitaliseerimisel.

Uuringus kasutatakse ühe meetodina kvantitatiivseid analüüsimeetodeid (osa sellest andmekaitse taotlusest), mille täpsem kirjeldus ja eesmärk on selgitatud 5. küsimuse all.

Lisaks viiakse uuringu raames läbi ka intervjuud ja küsitlus (ei ole osa sellest andmekaitse taotlusest). Järgnevalt on toodud nende lühike kirjeldus.

Uuringusse kaasatakse eksperdid Õiguskantsleri Kantseleist, Eesti Pangast ning Eesti Maksu- ja Tolliametist, kellega viikase läbi individuaalsed intervjuud. Õiguskantsleri kantselei eksperdilt soovime teada saada milliste kaebustega on toimetulekutoetust taotlevad leibkonnad pöördunud õiguskantseleri poole, et lisada analüüsile inimese vaade ja tagada ebatüüpiliste, ebaselgete või ebaõiglaselt tunduvate olukordade käsitlus. Eesti Panga eksperdiga käsitletakse varade võimalikku arvestamist sotsiaalabi tagamisel, et see oleks Eesti kontekstis õiglane ning Eesti Maksu- ja Tolliameti esindajaga mitteformaalse töötamise levimust ja mustreid.

Eksperdid kaasatakse uuringusse avaliku kontaktinfo kaudu, kasutades asutuste infomeile. Kutses kirjeldatakse uuringu eesmärki, intervjuu korraldust, andmete konfidentsiaalsust, uuringus osalemise vabatahtlikkust jm aspekte, et teha uuringus osalemise osas informeeritud valik. Uuringusse kaasatakse eksperdid, kes vastavad kirjalikult e-kirjale ja annavad märku, et on nõus uuringus osalemisega. Kui ekspert ei vasta kutsele ega saadetud meeldetuletusele, tõlgendame seda uuringus osalemisest keeldumisena.

KOV ekspertidena kaasati uuringusse sotsiaaltöötajad, kelle tööülesandeks on toimetulekutoetuse taotluste menetlemine. Viidi läbi 3 fookusrühma arutelu kuhu oli kaasatud esindajad 15 KOV-ist. KOV ekspertidega arutelu hõlmas KOVide praktilist vaadet ääre- ja keerukamatest juhtumitest leibkonna määratlemisel ja toimetulekutoetuse menetluste kitsaskohti nii leibkonna liikmete kui nende tulude ja kulude tuvastamisel. Andmepõhisele lähenemisele üleminekul on eriti oluline välja tuua ja leida lahendused olukordadele, mis hõlmavad praegu KOV-i (ametniku) kaalutlusotsust.

KOV-ide esindajad kaasati uuringusse avaliku kontaktinfo kaudu, kasutades KOV veebilehtedel sisalduvaid avalikke andmeid.

Helisalvestatud intervjuud transkribeeritakse intervjuu läbiviija poolt. Intervjuud analüüsitakse kasutades temaatilist analüüsi. Fookusgruppide transkriptsioonides kasutatakse akronüümi, mis koosneb KOV tüübi tähisest (linn/vald) ja maakonna tähisest. Helisalvestised kustutakse pärast aruande valmimist.

Sisendi saamiseks eluasemekulude ja piirmäärade kehtestamisest KOV-ide lõikes viiakse läbi lühike elektrooniline ankeetküsitlus KOV-ide esindajate seas. Küsitluse eesmärgiks on selgitada välja eluasemekulude piirmäärade kehtestamise ja kululiikide arvestamise praktikad KOV-ides. Seame eesmärgiks 25%-lise vastamismäära. Küsitlusandmed analüüsitakse analüüsiprogrammis (Stata, R, vms).

Uuringu tulemusi valideeritakse seminaril ekspertidega. Uuringu tulemusi tutvustamise, kommunikatsioonitegevuste (sh meediakajastused) sihtrühmaks on mh kogu elanikkond ehk tarbijad. Uuringu kommunikatsioonitegevused eeldatavalt aitavad käivitada arutelu toetuste ja teenuste automatiseerimise ning personaliseerimise üle. Enne kommunikatsioonitegevusi on vaja analüüsida erinevaid võimalusi ja kitsaskohti, esitada lahendusettepanekud ning seejärel saab arutada neid variante, mis uuringu tulemusena on teostatavad
Sotsiaalministeerium on uuringu läbiviimiseks vajalike isikuandmete töötlemisel vastutav töötleja. Volitatud töötlejad on SA Mõttekoda Praxis, Proud Engineers OÜ, Kasecampers OÜ ja Statistikaamet.

1 Kokkuvõte andmekaitsealase mõjuhinnangu tulemustest

1.1 Mõjuhinnangu läbiviimisest

1.1.1 Läbiviimise aeg

Andmekaitsealane mõjuhinnang on läbi viidud august 2026. Seda on uuendatud oktoobris 2026.

1.1.2 Mõjuhinnangu ulatus

Uuringuvalimi moodustavad (ehk andmesubjektid, kelle isikuandmeid uuringu läbiviimisel töödeldakse on) kõik Eesti residendid, kuid analüüsi eri etappides (uurimisülesannetes) valimi suurused ja sihtrühmad, kellele detailsemalt keskendutakse mõnevõrra varieeruvad. Seetõttu on ka konkreetsete andmesubjektide lõikes varieeruv nii isikuandmete töötlemise ulatus kui ka täpsemad eesmärgid. Kuna analüüsis kasutatakse EUROMODi sisendandmeid ning hinnatakse mõju kogu Eesti elanikkonna tasandil, on uuringu sihtrühmaks (andmesubjektideks) kõik Eesti residendid, kokku ligikaudu 1,3 miljonit inimest, kuid esmane andmeanalüüs viiakse läbi 100 000 leibkonnast koosneval valimil. Rahvastikuregistrist ja Kinnistusraamatust (leibkondade moodustamiseks)

kaasatakse samad inimesed, kes on olemas ka EUROMOD andmestikus. Seega on valimi suurus esmalt 100 000 leibkonda ning hilisemalt ligikaudu 1,3 miljonit.

STAR andmetest päritakse 2024-2025. aastatel toimetulekutoetuse saajate andmeid. Sotsiaalministeeriumi statistika kohaselt oli 2024. aastal toimetulekutoetuse saajaid 15562 leibkonda, 27844 leibkonna liiget ja 2025. aastal vastavalt 12845 ja 22050.[1]

Töötukassa andmekogust kaasatakse isikud, kes on olnud 2024. ja 2025. aastatel registreeritud töötuna. 2025. aastal oli registreeritud töötute arv 45845, 2024. aastal 50281.[2]

Tervishoiu omaosaluse analüüsi kaasatakse kõik perioodil 1. jaanuar kuni 31. detsember 2025 Eestis elavad residendid, kelle kohta on olemas uuringu läbiviimiseks vajalikud Tervisekassa registriandmed. Kuna tervishoiu omaosaluse koormuse hindamise eesmärk on analüüsida omaosaluse jaotust kogu elanikkonnas ning selle seost leibkonna sissetulekute, koosseisu ja muude sotsiaal-majanduslike tunnustega, on sihtrühmaks kogu EUROMODi valim ning Eesti rahvastik. Seetõttu on tervishoiu omaosaluse analüüsi valimi suurus ligikaudu 1,3 miljonit inimest.

ESU valimi suuruseks on ligikaudu 8200 leibkonda. ESU üldkogumisse kuuluvad kõik Eestis elavad tavaleibkonnad, kelle põhielukoht on Eestis, ja nende liikmed, kes ei viibi institutsioonis (laste- või hooldekodu, klooster, vangla jms). ESU uuringu valim saadakse süstemaatilise juhusliku kihtvalikuga.

HFCS valimi suuruseks 2024. aastal oli 3925 leibkonda. HFCS üldkogumi (leibkondade) moodustamise loogika on sama, mis ESU puhul.[3]

Analüüsitavate isikuandmete täpne koosseis on leitav lisast 2.

Vastavalt isikuandmete kaitse seaduse (edaspidi IKS) § 6 lõike 1 kohaselt võib isikuandmeid andmesubjekti nõusolekuta teadusuuringu vajadusteks töödelda eelkõige pseudonüümitud või samaväärset andmekaitse taset võimaldaval kujul. Enne isikuandmete üleandmist teadusuuringu

[1] Sotsiaalministeerium (2026). Sotsiaalministeeriumi toetuste statistika. Kättesaadav: https://sm.ee/toetuste-statistika
[2] Töötukassa (2026). Statistilised näitajad, registreeritud töötud. Kättesaadav: https://public.tableau.com/app/profile/eesti.tootukassa/viz/Registreeritudttud/Reg_ttudprofiil
[3] Eesti Panga statistika (2026). Eesti leibkondade ja finantskäitumise tarbimisharjumuste uuring, metoodika, 2026. Kättesaadav: https://statistika.eestipank.ee/failid/mbo/HFCS%202024%20EST.pdf

vajadustel töötlemiseks asendatakse isikuandmed pseudonüümitud või samaväärset andmekaitse taset võimaldaval kujul andmetega.

Samas on teadusuuringu vajadusteks andmesubjekti nõusolekuta tema kohta käivate andmete töötlemine andmesubjekti tuvastamist võimaldaval kujul lubatud, kui on täidetud järgmised tingimused (IKS § 6 lg 3):

1) pärast tuvastamist võimaldavate andmete eemaldamist ei ole andmetöötluse eesmärgid enam saavutatavad või neid oleks ebamõistlikult raske saavutada;

2) teadusuuringu tegija hinnangul on selleks ülekaalukas avalik huvi;

3) töödeldavate isikuandmete põhjal ei muudeta andmesubjekti kohustuste mahtu ega kahjustata muul viisil ülemäära andmesubjekti õigusi.

IKS § 6 lõike 5 kohaselt loetakse teadusuuringuks ka täidesaatva riigivõimu poliitikakujundamise eesmärgil tehtavad analüüsid ja uuringud. Selliste uuringute läbiviimiseks on täidesaatval riigivõimul õigus teha päringuid teiste vastutavate või volitatud töötlejate andmekogudesse ning töödelda saadud isikuandmeid. Isikuandmeid töödeldakse üksnes uuringu eesmärkide saavutamiseks vajalikus ulatuses ning kooskõlas eesmärgipärasuse ja minimaalsuse põhimõtetega.

Tegemist on IKS § 6 lõike 5 tähenduses uurimisprojektiga, mille läbiviijaks on Sotsiaalministeerium. Uurimisprojekt on kutsutud ellu lähtudes teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni korralduse seaduse § 9 lõikest 1, mille kohaselt ministeeriumid kavandavad ja viivad ellu oma valitsemisalale tarvilikku teadus- ja arendustegevust ning innovatsiooni, pidades silmas teadmistepõhise poliitika kujundamise põhimõtteid ning arvestades riigi ja valitsemisala strateegilisi sihte ning terviklikku toimimist.

Sotsiaalministeeriumi tegevusvaldkonna piiritleb Vabariigi Valitsuse seadus (edaspidi VVS), mille § 67 lg 1 kohaselt kuulub ministeeriumi valitsemisalasse sotsiaalse turvalisuse, sotsiaalhoolekande ning pensionisüsteemi kavandamine ja korraldamine, sotsiaalkindlustussüsteemide piiriülene koordineerimine, laste õiguste tagamine ja heaolu edendamine, puudega inimeste elukvaliteedi edendamine ja sellealase tegevuse koordineerimine;

rahva tervise kaitse, tervishoid ja tervisesüsteemi arendamine, ravikindlustus, ravimid ja meditsiiniseadmed ning vastavate õigusaktide eelnõude koostamine.

Lisaks eeltoodule piiritleb Sotsiaalministeeriumi tegevusvaldkonda Vabariigi Valitsuse 20.03.2014 määrus nr 42 „Sotsiaalministeeriumi põhimäärus“ (edaspidi põhimäärus). Vastavalt põhimääruse §-le 4 on ministeeriumi põhiülesanne seadustes ja teistes õigusaktides sätestatud pädevuse piires korraldus-, arendus-, planeerimis- ja järelevalvetoimingute tegemine oma valitsemisalas, lähtudes valitsemisala arengukavas esitatud ministeeriumi ja valitsemisala strateegilistest eesmärkidest ning põhimääruse 4. peatükis sätestatud osakondade põhiülesannetest.

Põhimääruse 4. peatükis toodud § 17 lõike 2 punkt 6 sätestab, et analüüsiosakonna põhiülesanne on juhtida valitsemisala üleselt infosüsteemide andmehalduse poliitikat ja luua eeldused ministeeriumi poliitikakujundamise protsessi teadmistepõhisusele, et tagada objektiivne ülevaade tervise- ja sotsiaalvaldkonna arengust ja rakendatud või kavandatava poliitika mõjususest ning võrdlus teiste riikide olukorra ja rahvusvahelise praktikaga.

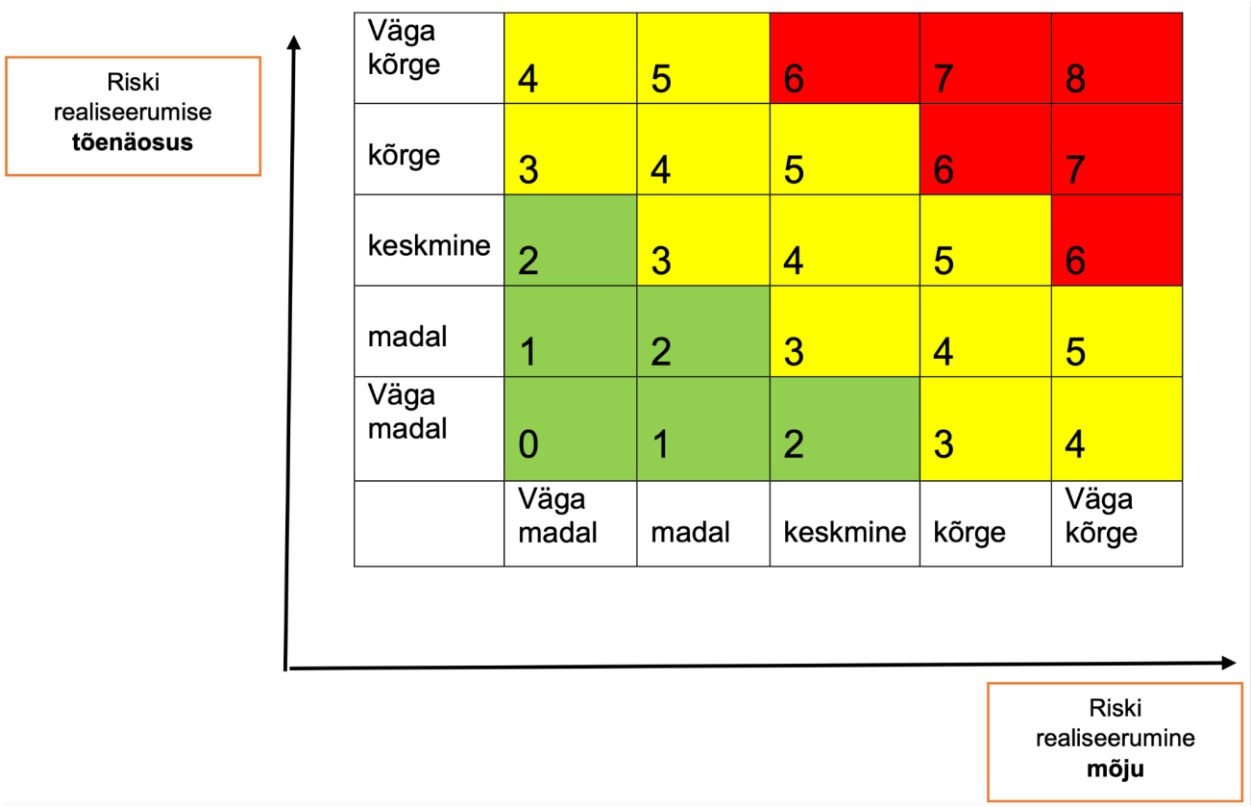
1.1.3 Metoodika

Andmekaitsealase mõjuhinnangu loomisel kasutasime riskide identifitseerimisel ja hindamisel põhinevat metoodikat. Mõjude hindamisel võetakse arvesse kirjeldatud andmetöötlemise iseloomu, ulatust ja konteksti. Riskid on leitud ja kirjeldatud andmetöötluse ohustsenaariumite hindamisest lähtuvalt. Riskide hindamisel on hinnatud skaalal (0-väga madal; 4-väga kõrge) kahte tegurit:

- riski realiseerumise tõenäosus;
- riski realiseerumise mõju.

Üldine riski tase leitakse kahe skaala ristumispunktis vastavalt alltoodud joonisele ja tabelile. Näiteks kui tõenäosus on 3 ja mõju 2, siis riski tase on 5 ehk keskmine.

Ülevaade riskidest on esitatud mõjuhinnangu kuuendas peatükis.

Riski tase	
Tulemus	Kirjeldus
6-8	Kõrge
3-5	Keskmine
0-2	Madal

2 Projektipõhise infosüsteemi kirjeldus

Uuringuandmed salvestatakse Statistikaameti RDP-põhises teadlaste töökeskkonnas, mille haldamisel rakendatakse Eesti infoturbestandardi / ISO 27001 nõudeid. Andmeanalüüsiks kasutatavad andmed pseudonümiseeritakse Statistikaamet poolt enne uurimisgrupile edastamist. Pseudonümiseerimise protsessi on detailsemalt kirjeldatud peatükis 4.1. Uuringus kasutatakse Statistikaameti poolt varasemate projektide raames ja riikliku statistika loomise eesmärgil kokku pandud andmestikke (EUROMOD, ESU, HFCS). Lisaks teostatakse andmepäring Tervisekassa, Statistikaameti, Töötukassa andmekogudesse, sotsiaaltoetuste ja -teenuste registrisse STAR, Rahvastikuregistrisse ning Kinnistusraamatusse. Täpne andmepäring on kirjeldatud lisas 2.

2.1 Turvameetmed

Statistikaameti RDP-põhise teadlaste töökeskkonna majutamise, haldamise, keskkonnas andmete töötlemise ja infoturbe tagamise eest vastutab Statistikaamet. Infosüsteemi haldamisel rakendatakse Eesti infoturbestandardi / ISO 27001 nõudeid.

Statistikaameti RDP-põhisele teadlaste töökeskkonnale on ligipääs tagatud üksnes konkreetse uuringu meeskonnale, kellele on määratud vastavad kasutajaõigused ning kes on Statistikaametiga sõlminud konfidentsiaalsuslepingu. Keskkonnale juurdepääsuks on nõutav kaheetapiline autentimine: autentimine ID-kaardi abil läbi VPN-ühenduse ning täiendav autentimine teadlaste keskkonna kasutajatunnuse ja parooliga. Uuringuandmete ja kasutajakataloogide salvestus toimub turvatud ketastel, mis asuvad Statistikaameti hallatavas serverikeskkonnas. Andmete eksportimine või kopeerimine keskkonnast on tehniliselt piiratud – virtuaalmasinas puudub internetiühendus, USB kasutus on keelatud ning *clipboard* on RDP kaudu blokeeritud. Mikroandmed üheski uuringu etapis Statistikaameti teadlaste keskkonnast välja ei liigu.

Vastavalt Statistikaameti kehtestatud andmekaitse nõuetele on Statistikaameti RDP-põhisest teadlaste töökeskkonnast andmete väljastamine lubatud üksnes sellisel kujul, mis ei võimalda andmesubjektide tuvastamist. Andmeid võib keskkonnast välja viia vaid agregeeritud kujul, näiteks tabelite, jooniste või mudelite koefitsientide näol. Üksikandmete eksportimine on välistatud. Enne tulemuste väljastamist rakendab Statistikaamet statistilise aimatavuse kontrolli, mille eesmärk on hinnata ja tagada, et väljund ei võimalda otseselt ega kaudselt isikuandmete tuvastamist. Kõik väljundandmed vaadatakse üle Statistikaameti vastava töötaja poolt enne teadlastele edastamist.

Täiendavate kaitsemeetmetena rakendatakse uuringus andmete pseudonümiseerimist ja andmete minimaalsuse põhimõtet.

Registriandmete päringu andmed pseudonümiseeritakse. Andmekogu vastutavad töötlejad edastavad turvalist kanalit pidi kõiksed andmed koos isikukoodiga Statistikaametile vastavalt andmepäringule. Andmed pseudonümiseerib Statistikaamet koheselt pärast andmekogu vastutavalt töötlejalt andmete saamist oma võtme alusel (SA_ISIK_ID). Uuringu läbiviija ei saa võtmele üheski töö etapis juurdepääsu. EUROMODi sisendandmed ja Eesti Sotsiaaluuringu

andmed on juba pseudonümiseeritud. Pseudonümiseerimise on läbi viinud Statistikaamet. Pseudonümiseerimise võtit uuringu läbiviijale (SA Mõttekoda Praxis) kättesaadavaks ei tehta.

Andmeid kasutatakse üksnes statistiliseks ja teaduslikeks eesmärkideks ning tulemusi avaldatakse ainult agregeeritud kujul. Töödeldakse üksnes neid andmesubjekti kohta käivaid andmeid, mis on vältimatult vajalikud uuringu eesmärkide saavutamiseks. Andmete liikumine uuringus on kavandatud nii, et oleks võimalikult lühike andmete liikumise tee ja andmeid töötleks minimaalselt vajalik hulk inimesi. Päring analüüsiks vajalike andmete osas tehakse vaid vajaliku minimaalse andmekoosseisu kohta (eesmärgipärasus ja minimaalsus, isikuandmete kaitse üldmääruse art 5 (1) b) ja c)).

2.2 Isikuandmete juurdepääsuhaldus

Statistikaameti teadlaste töökeskkonnale on ligipääs tagatud ainult uuringu meeskonnale (**koosseis esitatud peatükis 4.3.1**), kellele on määratud vastavad kasutajaõigused. Uued kasutajakontod luuakse vastutava uurija taotlusel ja heakskiidul vastavalt vajadusele (nt uurimisgruppi lisandub uusi uurijaid). Kolmandatel isikutel puudub juurdepääs uuringus kasutavasse teadlaste töökeskkonda. Ligipääs on tagatud Statistikaameti analüütikutele, kes andmestikke koostavad ja keskkonda lisavad ning spetsialistidel, kes koordineerivad lepingujärgset õiguste andmist kasutajatele.

2.3 Andmestiku elutsükkel

Andmestiku elutsükkel on järgmine:

1. Kust tulevad andmed?

Uuringu peamiseks alusandmestikuks on Statistikaameti hallatav ja varasema projekti raames koostatud pseudonümiseeritud EUROMODi sisendandmestik, mis sisaldab Eesti residentide andmeid tulude, maksude, toetuste ja vähesel määral ka kulude kohta. Projekti eesmärkide saavutamiseks täiendatakse seda andmestikku Rahvastikuregistri, Kinnistusraamatu, Tervisekassa ja Retseptikeskuse, STAR-i, Töötukassa ning Eesti sotsiaaluuringu (ESU) andmetega.

Kõik registriandmete päringud, andmete sidumine ja pseudonümiseerimine viiakse läbi Statistikaameti töötajate poolt. Uuringu läbiviijatele tehakse Statistikaameti teadlaste

töökeskkonnas kättesaadavaks üksnes pseudonümiseeritud andmed. Andmete liikumise ja pseudonümiseerimise täpsem kirjeldus on **esitatud peatükis 4.1**.

2. Mida teeb uurimisgrupp nendega?

Uurimisgrupp kasutab lisas 2 esitatud andmeid analüüsimaks erinevaid leibkonna määratlusi toimetulekutoetuse ja tervishoiu omaosaluskoormuse kontekstis, toimetulekutoetuse digitaliseerimise ja automatiseerimise võimalusi, leibkonna tulude arvestamist tervishoius omaosaluse rakendamisel. Analüüsi põhjal pakutakse välja võimalusi leibkondade abivajaduse andmebaasi-põhiseks hindamiseks ning toimetulekutoetuse ja tervishoiu omaosaluskoormuse personaliseerimiseks ning hinnatakse võimalike lahenduste mõju inimestele ja riigile. Uuringu tulemusel valmib andmepõhine raamistik, mis võimaldab analüüsida TTT ja tervishoiu omaosaluse digitaliseerimise, automatiseerimise ja personaliseerimise võimalusi.

3. Mida tehakse uuringu lõppedes andmetega?

Statistikaameti teadlaste keskkonnas kasutatavad registriandmete andmestikud ja projektikaustad seotud andmestikega hävitatakse hiljemalt 2028. aasta teise kvartali lõpuks. Töös kasutatava EUROMODi sisendandmestiku, ESU ja HFCS andmete säilitamine ei sõltu antud uuringust, kuna andmestikud on loodud teise projekti raames (osa riikliku statistika töödest).

3 Isikuandmete töötlemise toimingud

3.1 Isikuandmete kogumine

Kuidas isikuandmed saadakse (õiguslik alus, kogumise viis).

Uuringus töödeldavad isikuandmed pärinevad riiklikest registrirest ja riikliku statistika tegemise käigus kogutud andmetest. Andmeid kogutakse registripäringute kaudu Statistikaameti vahendusel, uurimistöösse täiendavalt uuritavaid ei värvata ega võeta ühendust uuritavatega. Uurimistööga seoses ei muutu uuritavate (kui andmesubjektide) kohustuste maht ega kahjustata muul viisil ülemäära nende õigusi. Uuringus on registriandmete analüüsiga seotud andmeandjateks (registripidajad) Statistikaamet, Siseministeerium, Töötukassa, Sotsiaalkindlustusamet (SKA), Tartu Maakohtu ning Tervisekassa. HFCSi andmed päritakse Eesti Pangalt, kes edastab need otse Statistikaametile.

Teadusuuring viiakse läbi Sotsiaalministeeriumi avalike ülesannete täitmiseks ning teadmistepõhise poliitikakujundamise toetamiseks. Uuringu läbiviimise ja isikuandmete töötlemise õiguslikku alust on täpsemalt kirjeldatud **peatükis 1.1.2**.

Andmeid töödeldakse üksnes uuringu eesmärkide saavutamiseks vajalikus ulatuses ning need pseudonümiseeritakse Statistikaametis enne analüütikutele kättesaadavaks tegemist. Uuringu läbiviijateni isikukoodid ei jõua. Andmete liikumist ja pseudionümiseerimist on täpsemalt kirjeldatud peatükis 4.

4 Isikuandmete pseudonüümimine ja edastamine

Uuring hõlmab erinevaid registri- ja uuringuandmestikke ning valimi suurus sõltub konkreetsest uurimisülesandest. EUROMODi, Rahvastikuregistri, Kinnistusraamatu ning Tervisekassa ja Retseptikeskuse andmete analüüsis on sihtrühmaks kõik Eesti residendid (ligikaudu 1,3 miljonit inimest). Lisaks kasutatakse Eesti sotsiaaluuringu (ESU), leibkondade finantskäitumise ja tarbimisharjumuste uuringu (HFCS), STAR-i ning Töötukassa andmeid, mille puhul kaasatakse vastavate andmestike valimisse kuuluvad isikud või leibkonnad.

Registriandmete päringu andmed pseudonümiseeritakse. Registripidajad edastavad turvalist kanalit pidi kõiksed andmed koos isikukoodiga Statistikaametile vastavalt andmepäringule. Andmed pseudonümiseerib Statistikaamet koheselt pärast registripidajatelt andmete saamist oma võtme alusel (SA_ISIK_ID). Uuringu läbiviija ei saa võtmele üheski töö etapis juurdepääsu. Registripidajad omavahel andmeid ei vaheta.

EUROMODi sisendandmed ja Eesti Sotsiaaluuringu andmed on juba pseudonümiseeritud. Pseudonümiseerimise on läbi viinud Statistikaamet. Pseudonümiseerimise võtit uuringu läbiviijale (SA Mõttekoda Praxis) kättesaadavaks ei tehta.

4.1 Andmete töötlus enne uurimisgrupile andmist

Kesksel kohal on EUROMOD maksude ja toetuste mikrosimulatsioonimudeli jaoks kasutatav sisendandmestik (andmestik 1), mis sisaldab Eesti residentide andmeid inimeste ja leibkondade aastaste tulude, maksude ja vähesel määral ka kulude (üürikulu) kohta. EUROMODi mudeli

sisendiks olev andmestik on juba varasema projekti[4] raames Statistikaameti poolt kokku pandud ning pseudonümiseeritud (andmetega kokku puutuvate inimeste arv on minimaalne), seega erinevatest allikatest andmete sidumise protsessiga selle projekti raames kokku ei puututa. EUROMODi andmestik on koostatud kasutades andmeid erinevatest registritest[5]. Kõiki EUROMODis kasutatavaid registriandmeid haldab Statistikaamet.

Samas ei ole EUROMODi andmestikus detailset infot selle projekti raames vajalike leibkondade määratlemiseks või toimetulekutoetuse ja terviseandmetega seoses projekti eesmärkide täitmiseks. Seega on vaja lisaks EUROMODi sisendandmestikule kaasata analüüsi veel andmeid järgmistest andmekogudest: Sotsiaalteenuste ja -toetuste andmeregistriga STAR, Töötukassa andmekogu, Rahvastikuregistri, Kinnistusraamatu ja Tervisekassa andmekogu. Lisaks registriandmetele kasutatakse analüüsis Eesti Sotsiaaluuringu andmeid (ESU), et küsitlus- ja registripõhist leibkonna informatsiooni võrrelda.

Kuivõrd osaliselt haldab ja väljastab registriandmeid Statistikaamet ning osaliselt vajavad Statistikaametis olemasolevad registriandmed täiendavaid päringuid vastavatest registritest, toimub andmete pseudonümiseerimine Statistikaametis ning seejärel edastatakse andmed Praxisele Statistikaameti teadlaste turvalises keskkonnas kasutamiseks. Andmete liikumise protsess on järgmine:

- Uuringu läbiviija (SA Mõttekoda Praxis) teeb koostöös tellijaga (Sotsiaalministeerium) andmepäringu Statistikaametile.
- Statistikaamet pärib registripidajatelt andmed vastavalt uuringu läbiviija andmepäringule (need, mida Statistikaametil endal ei ole).
- Registripidajad edastavad turvalist kanalit pidi kõiksed andmed koos isikukoodiga Statistikaametile.

[4] EUROMODi mudel on üks riikliku statistikatöödest. EUROMOD andmestik on juba varasemalt kokku pandud Rahandusministeeriumi tellimusel (Rahandusministeeriumi ja Sotsiaalministeeriumi soovil).

[5] Euromodi sisendandmestik sisaldab andmeid järgmistest allikatest: Statistikaametis hoitavad Maksu- ja Tolliameti andmed (töötamise register, maksukohuslaste register); Statistikaametis hoitavad Sotsiaalkindlustusameti andmed (sotsiaalkaitse infosüsteemi andmed, sotsiaalteenuste ja -toetuste andmeregister); Statistikaametis hoitavad Eesti Töötukassa andmed (töövõime hindamise ja töövõimetoetuse andmekogu, töötuna ja tööotsijana arvel olevate isikute ning tööturuteenuste osutamise register, töötuskindlustuse andmekogu); Statistikaametis hoitavad Haridus- ja Teadusministeeriumi andmed (Eesti hariduse infosüsteemi andmed); Statistikaametis hoitavad Siseministeeriumi andmed (Eesti Rahvastikuregister); Statistikaametis hoitavad Tervisekassa andmed (Tervisekassa andmekogu); Statistikaametis hoitavad Justiitsministeeriumi ja Tartu Maakohtu andmed (kinnistusraamat, E-Toimiku süsteemi andmed, äriregister); Statistikaametis hoitavad Maa-ameti andmed (Aadressiandmete süsteem).

- Statistikaametisse jõudes andmed pseudonümiseeritakse (st isikukoodid analüütikuni ei jõua), lisades SA_ISIK_ID tunnus
- Lisatud SA_ISIK_ID tunnuse alusel tehakse väljavõte EUROMODi registripõhise andmestiku baasis olevatest isikutest.
- Statistikaametis olemasolevad tunnused paneb Statistikaamet volitatud töötlejatele analüüsiks kasutatavasse kausta Statistikaameti analüüsi keskkonnas. Registritest saadud tunnused lisab Statistikaamet volitatud töötlejatele analüüsiks kasutatavasse kausta Statistikaameti analüüsi turvalises keskkonnas juba varasemate andmete juurde.

Täiendavalt registriandmetele kasutatakse uuringus ka Eesti Sotsiaaluuringu andmeid. Eesti Sotsiaaluuringu 2024-2025 mikroandmestik on juba varasemalt Statistikaameti poolt kokku pandud ning pseudonümiseeritud. Pseudonümiseeritud andmestikud tehakse kättesaadavaks üksnes volitatud töötlejatele Statistikaameti teadlaste keskkonnas.

4.1.1 Andmete üleandmine uurimisgrupile

Uuringuks päritavad andmed Statistikaametist ja registritest edastatakse andmepäringu alusel ning sõlmitakse Statistikaametiga andmete kasutusleping. HFCS uuringu andmete kasutuseks sõlmitakse leping Eesti Pangaga, kes edastab andmed Statistikaametile. Pärast lepingu sõlmimist ja registritest pärit andmete pseudonümiseerimist edastatakse andmed projektitiimile Statistikaameti RDP-põhises teadlaste töökeskkonnas.

Projektis tehakse andmeanalüüse uurimisülesannete kaupa jaotatud tööetappides, mis võivad osaliselt kattuda. Koostöös Statistikaametiga kaaluti ka rangelt etapiviisilise juurdepääsu korraldamist, mille puhul oleks uurimismeeskonnal korraga ligipääs üksnes ühe tööetapi andmetele. Arutelu tulemusel leiti, et selline korraldus ei sobi käesoleva uuringu läbiviimiseks. Tööetapid on sisuliselt tihedalt seotud: hilisemates etappides kasutatakse varasemate etappide tulemusi ja analüüsiandmestikke ning võib tekkida vajadus varasemaid arvutusi täpsustada või korrata. Samuti selgub varasemate analüüside käigus, milliseid kooskõlastatud andmeid ja tunnuseid vajatakse järgnevates analüüsides. Uuringu ajakava eeldab osaliselt paralleelset tööd eri uurimisülesannetega ning etappide tegelikud algus- ja lõpuajad võivad töö käigus muutuda. Üksnes ühe etapi andmetele juurdepääsu võimaldamine takistaks seetõttu seotud analüüside paralleelset tegemist ja varasemate tulemuste juurde tagasipöördumist.

Nimetatud uurimismeeskonna liikmetel on kogu uuringu vältel juurdepääs kõigi etappide jaoks kooskõlastatud andmetele Statistikaameti turvalises teadlaste keskkonnas. Tööetappide eristamine kirjeldab analüüsi sisulist korraldust ega tähenda tehnilist juurdepääsupiirangut ühe etapi andmetele.

Andmete minimaalsuse põhimõtet rakendatakse iga analüüsi puhul eraldi: ühendatakse ja kasutatakse üksnes konkreetsele uurimisküsimusele vastamiseks vajalikke andmeid. Varasemate või teiste tööetappide andmete kasutamine peab jääma taotluses kirjeldatud kasutusotstarbe piiresse. Täiendava andmevajaduse või kasutusotstarbe muutumise korral esitatakse enne vastava töötlemise alustamist lisataotlus.

Etapid on jaotatud uurimis- ja arendusülesannete kaupa järgmiselt:

- Etapp I: uurimis- ja arendusülesanded I ja II.
- Etapp II: uurimis- ja arendusülesanne III.
- Etapp III: uurimis- ja arendusülesanne V.

4.1.2 Andmete uuendamine

Ei toimu.

4.2 Andmete säilitamine

Isikuandmeid säilitatakse uuringu kestuse jooksul pseudonüümitud kujul Statistikaameti teadlaste keskkonnas kuni teise kvartali lõpp 2028. Andmetele pääseb ligi uurimisgrupp (nimetatud alapeatükis 4.3.1) ja Statistikaameti töötaja.

4.2.1 Hoiustamisel kasutatavad turvameetmed

Uuringuandmed salvestatakse vastavalt Statistikaameti poolt kehtestatud andmekaitse nõuetele Statistikaameti RDP-põhises teadlaste töökeskkonnas, kuhu tagatakse ligipääs ainult uuringumeeskonnale. Statistikaameti RDP-põhisest teadlaste töökeskkonnast on andmete väljastamine lubatud üksnes sellisel kujul, mis ei võimalda andmesubjektide tuvastamist. Andmeid võib keskkonnast välja viia vaid agregeeritud kujul, näiteks tabelite, jooniste või mudelite koefitsientide näol. Üksikandmete eksportimine on välistatud. Enne tulemuste väljastamist

rakendab Statistikaamet statistilise aimatavuse kontrolli, mille eesmärk on hinnata ja tagada, et väljund ei võimalda otseselt ega kaudselt isikuandmete tuvastamist. Kõik väljundandmed vaadatakse üle Statistikaameti vastava töötaja poolt enne teadlastele edastamist.

4.2.2 Kuidas välditakse andmete juhuslikku hävimist või kahjustumist?

Andmetele pääseb uuringu meeskond ligi ainult läbi Statistikaameti teadlaste keskkonna. Projektide alusandmestikel on Statistikaameti töökeskkonnas peal kirjutuskaitstus, seega tavakasutajal ei ole võimalik uuringu alusandmeid muuta ega kustutada. See tagab, et analüüsi aluseks olevaid andmeid ei kustutata või muudeta kogemata.

4.2.3 Arhiveerimine

Kõik volitatud töötlejate poolt Statistikaameti teadlaste keskkonnas kasutatavad registriandmete andmestikud hävitatakse hiljemalt 2028 a teise kvartali lõpuks. Töös kasutatava EUROMODi sisendandmestiku, ESU ja HFCS andmete säilitamine ei sõltu antud uuringust, kuna andmestikud on loodud teise projekti raames (osa riikliku statistika töödest).

4.3 Andmete kasutamine

Andmeanalüüsi tulemusena pakutakse välja võimalusi leibkondade abivajaduse andmebaasi-põhiseks hindamiseks ning toimetulekutoetuse ja tervishoiu omaosaluskoormuse personaliseerimiseks ning hinnatakse võimalike lahenduste mõju inimestele ja riigile. Uuringu eesmärk on luua andmepõhine raamistik, mis võimaldab analüüsida TTT ja tervishoiu omaosaluse digitaliseerimise, automatiseerimise ja personaliseerimise võimalusi.

4.3.1 Uurimisgrupp

Uurimisgrupi koosseis, kellel on ligipääs pseudonümiseeritud andmetele, on käesoleva mõjuhinnangu koostamise hetkel järgmine:

Merilen Laurimäe	Vastutav uurija
Kelly Toim-Viirsalu	Kaasuurija
Hede Sinisaar	Kaasuurija
Markus Nopason	Kaasuurija
Elisabeth Kelner	Kaasuurija
Kaija Kasekamp	Kaasuurija
Elisabeth Võrk	Kaasuurija
Andres Kütt	Kaasuurija

4.4 Uuringute tulemused publitseerimine

Uuringu tulemused (üldistatud ja isikustamata kujul) tehakse uuringu lõppedes kõigile avalikult kättesaadavaks. Kõik Sotsiaalministeeriumi tellimusel või osalusel läbi viidud uuringud avaldatakse Sotsiaalministeeriumi kodulehel. Lisaks avaldatakse uuringu lõppraport SA Mõttekoda Praxis kodulehel. Mõlemaid lehti ja nendel kajastuvat infot hoitakse ajakohasena. Inimestel on võimalik lehtedel tutvuda uuringute ja analüüside eesmärkide, andmekoosseisude ja analüüsi kokkuvõtliku teabega.

Uuringu andmeid ei ole plaanis lisada repositooriumisse või muul viisil peale publitseerimise kättesaadavaks teha.

4.5 Andmete kustutamine

Kõik volitatud töötlejate poolt Statistikaameti teadlaste keskkonnas kasutatavad registriandmete andmestikud hävitatakse hiljemalt 2028. aasta teise kvartali lõpuks. Töös kasutatava EUROMODi sisendandmestiku, ESU ja HFCS andmete säilitamine ei sõltu antud uuringust, kuna andmestikud on loodud teise projekti raames (osa riikliku statistika töödest), kuid hävitatakse praeguse uuringu käigus loodud analüüsitabelid, muud kokkuvõtvad andmed ja projektikaustad.

5 Isikuandmete töötlemise eesmärgid

5.1 Töötlemise eesmärgid

Andmepäringu ning töötlemise eesmärk on välja selgitada, kas, millises ulatuses ja millistel tingimustel on võimalik olemasolevate andmekogude põhjal proaktiivselt määratleda leibkonna abivajadust.

Teadusuuring viiakse läbi Sotsiaalministeeriumi ülesannete täitmiseks ning teadmistepõhise poliitikakujundamise toetamiseks. Uuringu läbiviimise alus tuleneb teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni korralduse seaduse § 9 lõikest 1 ning Sotsiaalministeeriumi ülesannetest sotsiaal- ja tervisepoliitika kavandamisel ja poliitikameetmete mõju hindamisel.

Isikuandmete töötlemisel lähtutakse isikuandmete kaitse seaduse (IKS) §-st 6. IKS § 6 lõike 5 kohaselt käsitletakse teadusuuringuna ka täidesaatva riigivõimu poliitikakujundamise eesmärgil tehtavaid analüüse ja uuringuid Isikuandmeid töödeldakse eelkõige pseudonüümitud kujul (IKS § 6 lg 1) ning isikut tuvastamist võimaldaval kujul töötlemisel lähtutakse IKS § 6 lõikes 3 sätestatud tingimustest. Andmeid töödeldakse üksnes uuringu eesmärkide saavutamiseks vajalikus ulatuses ning kooskõlas eesmärgipärasuse ja minimaalsuse põhimõtetega.

Uuringu läbiviimise ja isikuandmete töötlemise õiguslikku alust on **täpsemalt kirjeldatud peatükis 1.1.2**.

5.1.1 Kas antud juhul toimub töötlemine teaduse eesmärgil?

Isikuandmeid töödeldakse Sotsiaalministeeriumi poliitikakujundamise eesmärgil, mida käsitatakse IKS § 6 lõike 5 kohaselt teadusuuringuna.

6 Riskide hindamine ja nende tuvastamine

Riskide kaardistus koos maandamise meetmega on toodud järgmises tabelis. Riski tõenäosust ja mõju on hinnatud pärast maandusmeetmete rakendamist.

Riski nr	Riski nimetus	Riski tõenäosus (0-väga madal; 4-väga kõrge)	Riski mõju (0-väga madal; 4-väga kõrge)	Riski tase	Tegevused / ettepanekud riski maandamiseks
1	Andmesubjektide andmed saavad avalikuks	1	4	keskmine	• Andmetega töötab piiratud arv uurijaid, isikustatud andmeid uurimisgrupp ei näe. • Täpselt sätestatud andmeedastuse protsessid ja turvameetmed. • Andmete kasutamine pseudonümiseeritud kujul. • Uuringus kasutatavaid andmeid kasutatakse vaid teadlastele mõeldud Statistikaameti RDP-keskkonnas. • Kõikidele Statistikaameti teadlaste keskkonnast väljuvatele tabelitele ja joonistele tehakse Statistikaameti töötaja poolt aimatavuse kontroll. Väljastatakse vaid kontrolli edukalt läbinud tulemid.
2	Andmestikus olevate andmesubjektide suurel hulgal (süstemaatiline) tuvastamine ja juhuslik tuvastamine	1	3	keskmine	• Andmetega töötab piiratud arv uurijaid. • Uurimisrühmal puudub ligipääs pseudonümiseerimise võtmele; • Teaduseetika järgimine, AKI taotluses kirjeldatud andmetöötluse eesmärkide täitmine.
3	Avaldatavad tulemused on liiga detailsed (andmesubjektide tuvastamise risk)	1	3	keskmine	• Kõikidele Statistikaameti teadlaste keskkonnast väljuvatele tabelitele ja joonistele tehakse Statistikaameti töötaja poolt aimatavuse kontroll. Väljastatakse vaid kontrolli edukalt läbinud tulemid. • Tulemused esitatakse agregeeritud kujul.

					• Tulemuste avaldamisel tagatakse statistiline anonüümsus. • Andmete repositooriumisse lisamine ei ole plaanis.
4	Uuringu eesmärgi piiridest väljumine	1	2	madal	• Läbi on viidud andmekaitsealane mõjuhinnang. • Vastutav uurija teavitab kõiki uuringumeeskonna liikmeid uuringu ja mõjuhinnangu tingimustest.
5	Koodivõtme konfidentsiaalsuse kadu	1	2	madal	• Uuringumeeskond ei pääse ligi pseudonümiseerimise koodivõtmele • Uuringus kasutatavad andmestikud on juba pseudonümiseeritud, täiendavate uuringus kasutatavate andmete pseudonümiseerimise viib läbi Statistikaamet
6	Uuringuandmete terviklikuse rikkumine – nt registripidaja edastab ebaõiged või ebatäielikud andmed	1	2	madal	• Riiklike andmekogude puhul on tagatud andmete terviklus vastavalt andmekogu põhimäärusele. • Uuringumeeskonnal on kogemusi registriandmetega töötamisel. • Registriandmete kättesaamisel kontrollitakse enne analüüsi läbiviimist andmete tervliklikust ja kvaliteeti.
7	Andmesubjektide õigused ei ole uuringu läbiviimisel tagatud	1	2	madal	• Uuringusse täiendavalt uuritavaid ei värvata ega võeta ühendust uuritavatega. • Uuringuga seoses ei muutu uuritavate (kui andmesubjektide) kohustuste maht ega kahjustata muul viisil ülemäära nende õigusi. • Andmekoosseis on kooskõlastatud Statistikaametiga ja registripidajatega. • Andmetöötleja lähtub andmete töötlemisel isikuandmete töötleja üldjuhendis toodud andmete töötlemise põhimõtetest.